

УДК: 621.482:621.577.2

ОЦІНКА ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОКРЕМИХ ГЕОТЕРМАЛЬНИХ РОДОВИЩ УКРАЇНИ

В. Г. Муляр

студентка 3 курсу, група ТЕ-31, навчально-науковий інститут водного господарства та природооблаштування

Науковий керівник – к.т.н., доцент О. П. Костюк

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

На підставі фактичних даних нафтових та газових свердловин, що виявили термальні води об'ємним способом, виконано оцінку енергетичного потенціалу окремих геотермальних родовищ України.

Ключові слова: геотермальне родовище, енергетичний потенціал, природний теплоносіє.

На основании фактических данных нефтяных и газовых скважин, которые позволили обнаружить термальные воды объемным способом, выполнена оценка энергетического потенциала отдельных геотермальных месторождений Украины.

Ключевые слова: геотермальное месторождение, энергетический потенциал, природный теплоноситель.

An assessment of the energy potential of individual geothermal deposits in Ukraine was performed on the base of the actual data of oil and gas wells that discovered thermal water in a volumetric way.

Key words: geothermal field, energy potential, natural heat carrier.

Незважаючи на те, що перші вимірювання температур земних надр на території колишнього СРСР були зроблені в Україні, геотермальні ресурси як вид корисних копалин у нашій країні вивчені не достатньо. За роки розвитку нафтогазовидобувної промисловості під час розвідки родовищ вуглеводнів були отримані тисячі замірів температур гірських порід і підземних вод, виявлені прояви термальних вод. Усі попередні дослідження та розрахунки проводились не для окремих геотермальних родовищ, а цілому для геологічних структур в цілому. Тому ми виконували визначення енергетичного потенціалу геотермальних ресурсів на рівні родовища.

Під енергетичним потенціалом гідрогеотермального родовища розуміється загальна кількість тепла, яку можливо отримати з підземних термальних вод, що містяться в межах родовища та характеризуються визначеними енергетичними (температурними) і якісними (дебіт, пластовий тиск, мінералізація, газовий склад тощо) показниками.

При видобуванні гідротермальних ресурсів без зворотного закачування відпрацьованого природного теплоносія загальна кількість термальних вод пов'язана з основними джерелами формування наступним балансовим співвідношенням[1] :

$$Q = Q_{\text{пр.д.}} + Q_{\text{пр.с.}} + Q_{\text{зал.}}, \quad (1)$$

де Q – загальна кількість термальних вод, м³/добу;

$Q_{\text{пр.д.}}$ – природні динамічні ресурси, тобто величина живлення термального водоносного горизонту за рахунок комплексу природних факторів м³/добу;

$Q_{\text{пр.с.}}$ – природні ємнісні запаси, тобто витрати, які можуть бути отримані за рахунок повного спрацювання природних ємнісних запасів за весь час експлуатації, м³/добу.

$$Q_{\text{пр.с.}} = \frac{\beta \cdot H_{\text{ср}} \cdot F \cdot h}{\tau}, \quad (2)$$

де β – коефіцієнт пружної ємності продуктивного і оризенту, тоото загальної зміни обсягу води в одиниці об'єму пласта при одиничному знаменні зміні тиску,

$H_{\text{ср}}$ – величина середньозваженого напору над покрівлею продуктивного горизонту, м. (для фонтанного способу видобування необхідно використовувати не весь напір, а частину, що перевищує денну поверхню);

F – площа розповсюдження продуктивного горизонту, м²;

h – товщина продуктивного горизонту, м;

τ – термін експлуатації, діб;

$Q_{\text{зал.}}$ – додаткове живлення продуктивного горизонту, яке формується за рахунок утворення депресійної поверхні, м³/добу.

На більшості геотермальних родовищ України існує необхідність зворотного закачування відпрацьованого природного теплоносія, оскільки термальні води мають високу мінералізацію і не можуть скидатися у поверхневі водоймища. Крім цього, закачування відпрацьованого природного теплоносія підвищує пластовий тиск продуктивного горизонту і, як наслідок, експлуатаційні запаси геотермального родовища.

В умовах експлуатації геотермального родовища зі зворотним закачуванням відпрацьованого природного теплоносія балансове співвідношення (1) набуває вигляду:

$$Q_{\text{зв}} = Q_{\text{пр.д.}} + Q_{\text{пр.с.}} + Q_{\text{зал.}} + Q_{\text{шт.д.}} + Q_{\text{шт.с.}}, \quad (3)$$

де $Q_{\text{шт.д.}}$ – штучні динамічні ресурси, тобто величина живлення термоводоносного горизонту за рахунок зворотного закачування відпрацьованого природного теплоносія. м³/добу;

$Q_{\text{пр.с.}}$ – штучні ємнісні запаси, тобто об'єм термальних вод, що може бути отриманий за рахунок повного спрацювання штучних ємнісних запасів за весь час експлуатації, м³/добу.

Тепловий потенціал геотермального родовища, що експлуатується зі зворотним закачуванням відпрацьованих термальних вод, розраховується за наступною залежністю:

$$E_{\text{зв}} = Q_{\text{зв}} \cdot n \cdot C_{\text{ж}} (T_{\text{вх}} - T_{\text{вих}}) + (1 - n) \cdot C_{\text{ж}} (T_{\text{вх}} - T_{\text{вих}}) + E_1 + E_2, \quad (4)$$

де E_1 і E_2 – відповідно притік тепла з непроникних горизонтів, що розташовані вище та нижче продуктивного горизонту.

Для розрахунку енергетичного потенціалу геотермальних родовищ України було зібрано фактичні дані щодо понад 400 газових, газоконденсатних і частково нафтових свердловин, які охоплюють 102 родовища [2-3].

Геотермальні родовища розміщено на сході, півдні та заході України. Найбільша кількість геотермальних родовищ, на яких можливе виробництво електричної енергії, розташована у східній нафтогазовій провінції.

На рис. 1 і рис. 2 наведено розподіл свердловин, що досліджувались, в залежності від глибини продуктивного горизонту та пластової температури. Як бачимо, більшість термоводоносних горизонтів залягають на глибинах від 1000 до 3000 м; переважають пластові температури у діапазоні від 50 до 80° С.

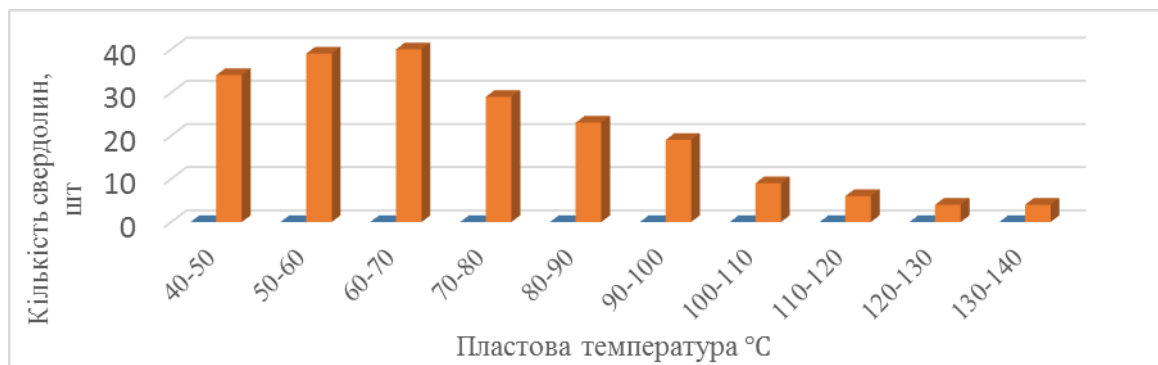

Рис. 1. Розподіл пластових температур у геотермальних свердловинах

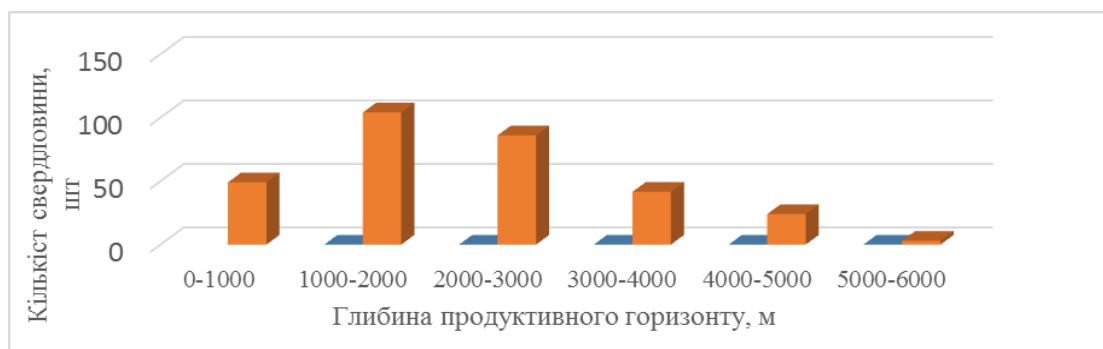

Рис. 2. Розподіл глибин продуктивних горизонтів у геотермальних свердловинах

Розрахунки показують, що тепловий потенціал геотермальних родовищ, які були досліджені на підставі фактичних даних буріння, складає 9,4 млрд Гкал, або 67,7 млн т у.п. на рік. Сумарна потенційна потужність ГеоТЕС, які можна створити на базі досліджених гідротермальних родовищ, складає 2080 МВт.

Висновки:

1. Для розрахунку енергетичного потенціалу геотермальних родовищ України було зібрано фактичні дані щодо понад 400 газових, газоконденсатних і частково нафтових свердловин. Ці свердловини розташовані в межах 102 родовищ, що складає 47% від загальної кількості родовищ вуглеводнів України.
2. Загальний тепловий потенціал дослідженої частини геотермальних ресурсів України складає $0,9 \cdot 10^{10}$ Гкал або 60 млн т у.п. на рік.
3. Сумарна потенційна потужність ГеоТЕС, які можна створити на базі досліджених гідротермальних родовищ, складає 2080 МВт.

Список використаних джерел:

1. Боровський Б. В., Дробноход М. І. Оцінка запасів підземних вод. Київ : Вища школа, 1989. 2. Іванюта М. М. Атлас нафтових і газових родовищ України (в 6 т.). Львів : «Центр Європи», 1998. 3. Жирникова Р. С. Оценка прогнозных ресурсов термальных вод Закарпатской области за 1998-2007 годы, отчет Закарпатской области ГРЭ ДП «Західукргеологія», Берегово. 2008. 1, 2 том.